

Maynard Solomon: Mozart

mölcseit. Ezek közé tartozik az áttekintőkészség fejlődése. A biztosnak vehető tények ismerete támpont-rendszert kínál, s így könnyebb-biztonságosabb a közlekedés az adatok-információk útvesztőjében. És a gyarapodó tudásanyag birtokában a kontúrokon túl árnyalatok is megjelennek, a száraz adatok étellel telnek meg, mintegy többdimenzióssá válik a kép. (Amiről persze nemigen lehet tudni, hogy milyen részben virtuális... – mindenesetre, mindinkább gyönyörködött; és ez kinek-kinek nagy örömet jelenthet!)

A Park Könyvkiadó jóvoltából került a magyarul olvasókhöz az amerikai zenetörténész terjedelmes munkája, Barabás András értő-olvasmányos fordításában. A fülszöveg (amelynek szinte elidegeníthetetlen jellegzetessége, hogy szépit-retusál) ezúttal tartalmaz egy lényeglátó mondatot: „A zeniaiális Mozart végre olyan biográfust kapott, aki nem csupán varázslatos személyiségét, hanem a tényeket és az adatokat is nagyon szereti.” Solomon először 1995-ben megjelent Mozart-monoográfiáját mi sem minősítheti jobban, mint hogy német nyelvterületen e művel gyarapították a német nyelvű Mozart-irodalmat a jubileumi évben (Mozart születésének 250. évfordulója alkalmából).

Az 573 számozott oldalt tartalmazó főszöveghez 80 oldalnyi jegyzet-anyag járul, ami – csakúgy, mint az imponálóan gazdag irodalomjegyzék – ékesen bizonyítja a szerző anyagismeretét. Solomon rutinos biográfus, jó érzékkel tagolja az anyagot. Könyve elsődlegesen életrajz, amelynek hőse társadalmi környezetben jelenik meg – s miközben a történész időrendben követi az életutát, mindegyre megáll, hogy zenei kérdésekkel is foglalkozzon.

A kezdetek – Salzburg – Bécs – a vég. E négy fejezet cím mindegyike olvasmányos al-fejezetekre tagolódik, azonban végigolvasásuk korántsem tűnik problémamentesnek. Az ember csak olvas, olvas, aztán felriad: hol is tartunk az időben? Mert hogy egyazon életrajzi mozzanat többször is szóba kerül, más megvilágításban, néha épp annak következtében, hogy a szerző egy-egy fontos részletet nagyító alá vesz (filmes zsargonnal: ráközelít) – s a gyanútlan olvasó néha csak jóval később veszi észre, hogy időközben-valamikor változott a kameraállás (amikor rájött, hogy eltévedt az időben).

Solomon közlésvágya nagy, van közölnivalója is, kétségkívül. De a méretek olyannyira epikusá teszik, hogy a „lehengetelt” olvasó mentőkötélként kapaszkodik abba a szövegbe, amely korántsem gombolyítható... Amerikai szerzők között szokatlan, hogy valaki ennyire kevésbé éljen szemléltető ábrák, táblázatok áttekintést-könnyítőt lehetőségeivel. Solomon valóban szereti a tényeket és az adatokat. Éppen ezért öröndetes, hogy izléssel képes helyesbíteni a korábbi szakirodalom tévedéseit (amikor jelentős az észrevétele, őszintén sajnálkozunk azon, hogy nincs mód a korábbi hibák hatásos kiiktatására); tényszerűen és tárgy-

szerűen. Dehát, „ő is emberből van”, nem tud ellenállni a kísértésnek és szívesen szabadjára engedi a képzeletét. Néha erőteljesen érezteti affinitását a pszichológiai értelmezések iránt, s ilyenkor alig ismertünk rá a korrekt-pedáns életrajzíróra. Tartogat érdekességeket azoknak, akik Hildesheimer revideált Mozart-képét már-már kegyeletsértőnek tartották; Leopold Mozart személye elgondolkodtatón más beállításba kerül például. És nem kerülhet meg a kérdés: vajon a fennmaradt családi levelek mennyiben könnyítik meg a családi viszonylatok megértését (s ezáltal például a gyermek Mozart személyiségének alakulását), s mennyiben kínálnak könnyen járható utat – amely viszont korántsem a zenei teljesítmények értéséhez/ismeretéhez vezet? Eljárhatunk a gondolattal: levelek hiányában vajon hogyan tudnánk értelmes egészszé összekötni az egyéb forrásokból származó életrajzi info-morzskákat – s vajon jót tenne-e a mozarti életműnek, ha a szerző személyével kapcsolatos feltételezések, levéldokumentumok kínálta értesülések hiányában, minimalisra redukálódnának? Nem menekül meg Solomon nagyítójától Mozart „szerelmi élete” sem – viszont egyértelműen kizárólag hálások lehetünk a szerzőnek, amiért beavatja az olvasókat abba a rejtjelezett olvasásba, amelynek köszönhetően kiderül: Mozart trágár mondatai korántsem voltak öncélúak, például, a szavak kezdőbetűiből értelmes szavak (nevek) olvashatóak ki.

Solomon szeret olvasni, s kétségkívül kiderül, mely könyvek jelentették számára a legnagyobb élményt. Tény: szíve-joga, hogy egyik forrásra csupán jegyzetben hivatkozzon, míg a másiknak a számára érdekes/fontos meglátásait részletezően taglalja. A magyar olvasó számára a legnagyobb ellenérzést azok a részek váltják ki, amikor Solomon zenei kérdéseket boncolgat. Ismét úgy érezzük: felbecsülhetetlen értékű Kodálynak az a tette, hogy a zenetudományi oktatást zeneakadémiai, nem pedig egyetemi keretek között valószínűsítette meg. Ahogyan par excellence zenei kérdésekhez közelít Solomon, abból nyilvánvalóan érződik a zenei gyakorlattól való távolsága. Ilyenkor feltámad az egészséges nemzeti öntudat, s a kétségkívül értékes könyv előhívja az emlekezetből a magyar szerzőktől származó korábbi olvasmányélményeket. Ezek hirtelen felértékelődnek, íróik a zenei minden titkok tudóinak tűnnek. És csak szomorkodhatunk azon, hogy – nyelvi korlátokból adódóan – hazai zenetörténészeink kevés értékes meglátása, gondolatmenete kaphat nemzetközi ismertséget (aminek alapfeltétele a világnyelvekre történő lefordítás lenne). Mindent összevéve, az új magyar nyelvű Mozart-könyv nagy nyereség. Olvasása azonban – legyen bámmennyire is vaskos a kötet – nem helyettesíti más Mozart-könyveket. De Hildesheimer és Fodor Géza mellett/után feltétlenül ajánlott!

Fittler Katalin

Még egy Mozart-könyv – sóhajt fel (valljuk meg, némi joggal) a potenciális olvasó. Mert a Mozart-tal (életével és/vagy művészetével) foglalkozó szakirodalom nemcsak áttekinthetetlen, de talán még méretét tekintve is felfoghatatlan. Régi gyakorlat a két vagy több könyvből „plusz egyedik” kompilálása; ugyanakkor kétségtelen, hogy a korábban leírtak időről-időre frissítésre szorulnak. A 22-es csapdájaként értelmezhető, hogy a méltán helyesbített irodalom továbbra is hozzáférhető, tehát, egymással párhuzamosan jelent olvasnivalót a későbbiekben is a helyesbítésre szorult és a helyesbítő. Nem lehet minden pofon mellé forgalmi rendőrt állítani – állítja Rejtő egyik közkedvelt figurája, s valahogy így érez az író és az olvasó is. A szorgalmas gyakran talál egymásnak ellentmondó adatokat. Mit tehet? Tovább ír vagy olvas, és egy idő után felismeri vállalkozása lehetetlenségét. Mert ki tudja, a nagy számoknak higgyn-e (vagyis, hogy melyik adat/információ szerepel azonos módon több forrásban), vagy pedig a művek keletkezési ideje alapján mérlegeljen, feltételezve, hogy a legújabb – az előzőekkel akár homlokegyenest eltérő állításokat tartalmazó – forrás a legmegbízhatóbb. Ámde bármilyen kilátástalan is a helyzet, csak egyet nem tehet: nem adhatja fel érdeklődését, tudásszomját. Tehát, tudomásul véve, hogy félreinformálása is „benne van a pakliban”, tovább ír/olvas, s egyszerre csak úgy érzi: képes kialakítani a saját Mozart-képét. Ez a fata morgana persze nem fészkelődik bele mélyen a tudatába – vagy ha mégis, a következő olvasmányok könnyen ráébresztik a „valósággra”. És egy idő után készséggel asszisztál a nagy játéknál: prédául kínálja magát a mindegyre gyarapodó szakirodalomnak, hagyja magát vezetni és félrevezetni, csábítani és csalogtatni – hiszen kellemes a környezet, az olvasmányok-kínálta tér-idő játék révén joggal érezheti magát beavatottnak (vagy legalábbis, beavatott-jelöltnek).

Az irományok iránti szkepszis tehát semmiképp sem vezethet ahhoz, hogy elforduljunk a betűktől – a minél mélyebb-alaposabb szakirodalom-ismeret viszont előbb-nem-utóbb meghozza gyü-